

Wandelroute

door

DE BAARDWIJKSCHE OVERLAAIT.

www.natuur-en-milieuhuisden.nl

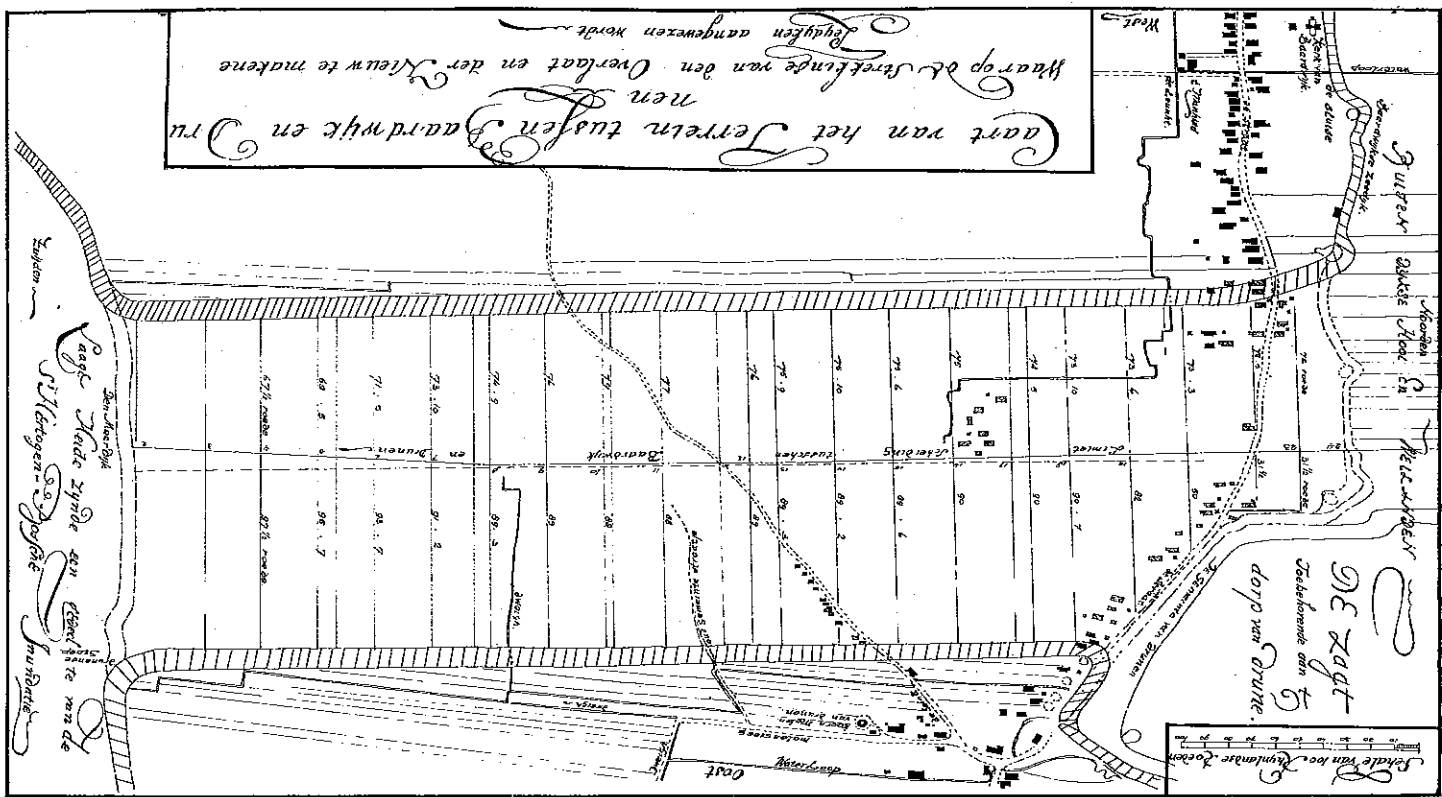
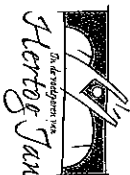
WATERSCHAP DE MAASKANT

Vereniging
Natuurmonumenten

Natuur- en
Milieuvereniging
Druenen Heusden
Vijlmen

Deze wandelfolder is een uitgave van De Natuur- en Milieuvereniging Druenen, Heusden, Vijlmen
Postbus 174 5151AD Druenen
De tekst is van Joost van Balkom. De foto's zijn gemaakt door Henk van Gelder en Joost van Balkom.
De wandelinformatiefolders zijn te verkrijgen bij de plaatselijke VVV, cafe de Westhoek en bij bovenstaande natuurvereniging.

Start: café de Westhoek Eindstraat no. 50

U steekt de Eindstraat over en loopt het gebied van de Baardwijkse Overlaat in.

1 Vanaf de Leidijk kijkt u de openheid van de **Baardwijkse Overlaat** in. Een overlaat is een gebied waar het overtollige water van een rivier in kan middels een verlaging van een stuk dijk. Dit deed men om elders dijkdoorbraken te voorkomen. Deze overlaat is aangelegd in 1766. Honderden jaren heeft de stad Den Bosch te kampen gehad met grote wateroverlast. In het winterhalfjaar stond de stad regelmatig onder water, omdat riviertjes als de Dommel en de Aa bij hoog water hun water niet kwijt konden op de Maas. Het water van de Dommel en de Aa zocht zijn eigen loop en stroomde achter Vlijmen, Nieuwkuijk, Drunen en Waalwijk door naar Sprang waar het riviertje de Donge probeerde het water weg te krijgen. Er was een zeer gering verval richting de Donge, zodat het water veel te lang tussen Den Bosch en Sprang bleef staan. Men wilde van dit water af. Het water moest sneller weg. Dus wat deed men? Men groef het gedeelte tussen de Drunense Heidijk en de Waalwijkse Meerdijk af. Het water kon nu tussen Baardwijk en Drunen naar het noorden omlaag en zo via de buitenpolders richting het Bergse Veld naar zee. Natuurlijk kwamen er aan de oost- en westkant nieuwe dijken. De dijk aan de overkant in de verte is uit 1766 en de dijk waarop u nu staat is uit 1827. Dit komt omdat de overlaat in 1827 verbreed werd. Er kwam nl. zoveel water doorheen en er waren al verschillende doorbraken geweest. Men vertrouwde de zaak niet en besloot de dijk te verleggen. Dit betekende wel dat de molen die hier aan de Molensteeg stond in het water kwam te liggen. Dus die werd afgebroken en verplaatst naar achter de Westhoek. U ziet hem achter u. Nu werkt de overlaat niet meer, dat wil zeggen het overtollig water stroomt nu niet meer door het gebied.

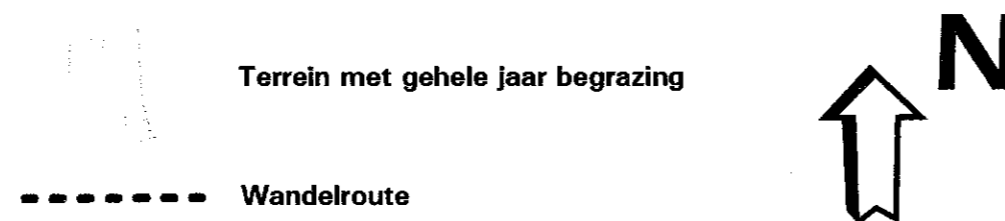
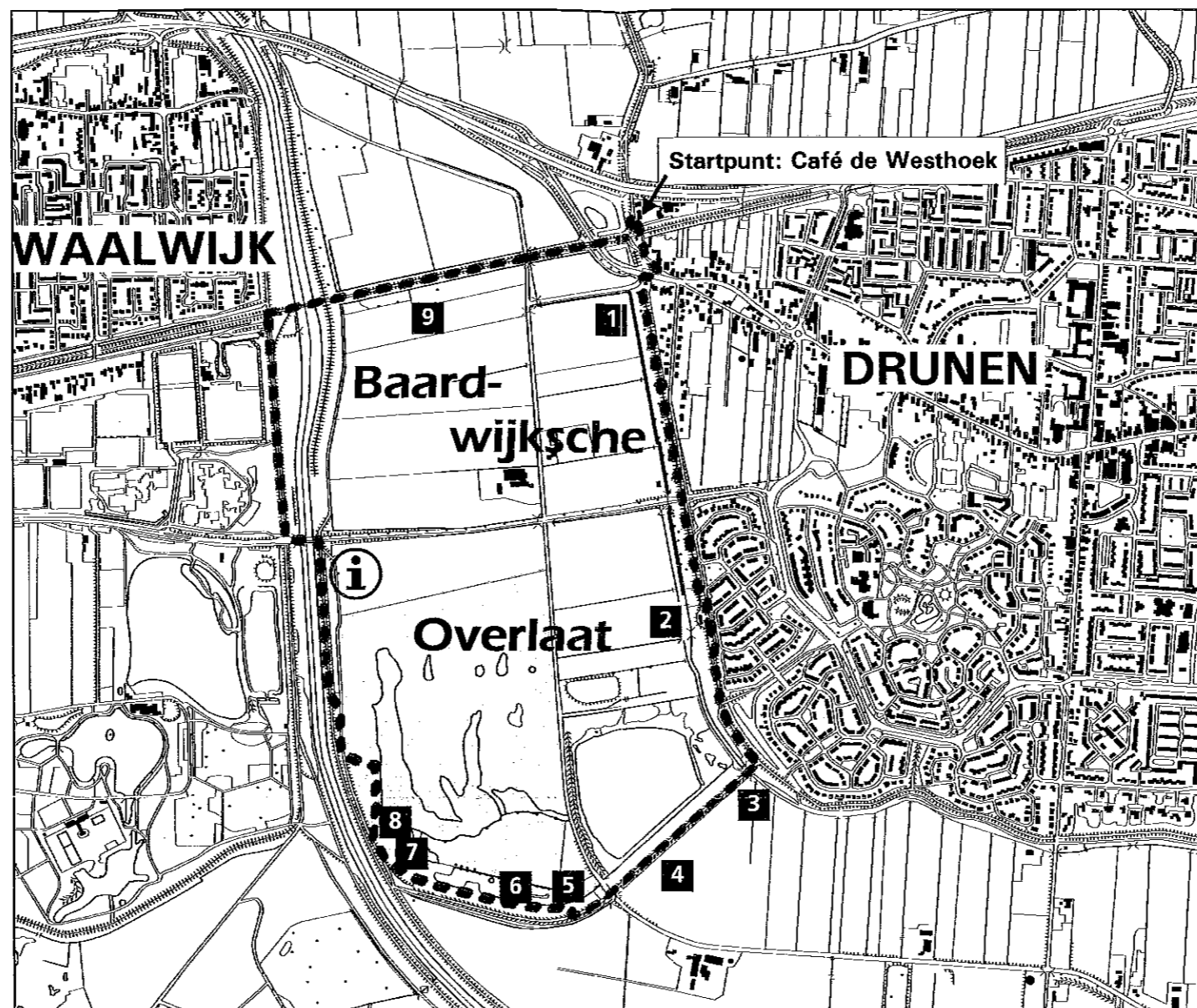
U loopt via deze dijk uit 1827 richting Overlaatweg. Deze steekt u over. U vervolgt uw weg over de dijk. Voor het witte huisje gaat u links de dijk over en meteen rechts het fietspad op.

2 **Het waterschapshuis.** Het witte huisje boven op de dijk, gebouwd in 1827 bij de verbreding van de overlaat, is het voormalige waterschapshuis. In dit huis woonde de wachthouder, die de werking van de overlaat scherp in de gaten moest houden.

U vervolgt uw weg. U gaat het eerste pad rechts. Hier verlaat u de Heidijk.

3 **De Heidijk.** We staan hier bij de zeer oude Heidijk. Deze dijk is een oude dijk uit de middeleeuwen. Hij deed dienst als meest zuidelijke begrenzing van een enorme polder. Onder invloed van Hollandse graven ontstond in de periode 1230-1270 de Zesde Hollandse Waard. Dit was een gebied van 42.000 hectare waaronder ook Drunen en Vlijmen vielen. Van het dijkstelsel dat toen aangelegd is, res-

ROUTEBESCHRIJVING

Algemene Informatie

Tussen Drunen en Waalwijk ligt "De Baardwijkse Overlaat", een open landelijk gebied met rijk begroeide dijken, een waardevol natuurreservaat en een prachtig kanaal. Naast natuurwaarden heeft het gebied ook een grote cultuur-historische waarde. Honderden jaren heeft het water een grote rol gespeeld in dit gebied.

De Vereniging Natuurmonumenten, Waterschap de Maaskant en de plaatselijke Natuur- en Milieuvereniging Drunen, Heusden, Vlijmen vinden dat de waarden van het overlaatgebied beschermd moeten worden en besloten daarom om een gezamenlijk project te starten. Een van de resultaten van deze samenwerking is de totstandkoming van deze wandelroute.

Naast deze folder vindt u ook bordjes met informatie en een groot informatiepaneel. De route loopt rond het Overlaatgebied en volgt de diverse dijken. De Leidijk, de Heidijk, de Zomerkade, de Kanaaldijk en de Spoordijk. Iedere dijk uit een andere tijd van onze geschiedenis.

De 5 kilometer lange route is gemarkeerd met roodgekopte paaltjes, rode plaatjes en soms een rode ring om een paal. De route is rechtsom uitgezet. Dus met de wijzers van de klok mee. Andersom is hij moeilijk te lopen. Sommige roodgekopte paaltjes hebben een nummer. Dat nummer correspondeert met de tekst uit de routebeschrijving en geeft u informatie over een markant punt.

teert nu nog de Heidijk. De Heidijk vormt een waardevol lint in het landschap. Het is een belangrijk leefgebied voor diverse planten- en diersoorten. Enkele gedeelten op het tracé hebben zeer grote ecologische waarden vooral met betrekking tot de dagvlinders. Het gebied fungeert als een soort kraamkamer en vanuit dit brongebied kunnen andere gebieden worden bevolkt. De dijken zijn goede verbindingswegen tussen het ene en het andere natuurgebied. Vele dieren, maar ook planten (zaden) maken hier gebruik van.

U loopt nu rechtdoor de zomerkade op.

4 **De zomerkade.** Met deze dijk is iets heel bijzonders aan de hand. Ieder jaar werd hij gelegd en weer opgeruimd. Een enorm werk!! Voor 15 april werd de zomerkade gelegd en voor 15 november moest de zomerkade weer opgeruimd zijn. Dan kon de overlaat weer gaan werken. De zomerkade werd gelegd om al het land verderop in de Langstraat droog te houden, zodat het in de zomermaanden gebruikt kon worden als wei- of hooiland. De zomerkade ligt nu permanent als dijk in het landschap en vormt een verbinding tussen Heidijk en Kanaaldijk. In de zomerkade zit ter versterking veel leem en puin. Daarom vinden we hier een heel andere vegetatie dan op de andere dijken in het gebied.

De zomerkade aflopen tot de Kanaalweg. Deze oversteken naar het zandpad. Op het zandpad na enkele meters, voor de barrière, rechts de dijk op en het smalle pad blijven volgen door het bosje.

5 **Van maïsakker tot natuurpark.** In 1991 heeft de natuur- en milieuvereniging Drunen, Heusden, Vlijmen dit terrein in beheer gekregen. Er was veel mest gedumpt en bovendien werd hier regelmatig met motoren gecroost. Zaken die hier absoluut niet kunnen, zo net naast het natuurgebied De Lange Wiel. De vereniging heeft hier houtsingels aangelegd en poelen voor amfibieën gegraven. Ook wordt zodanig maai-beheer toegepast dat de grond verschaalt. De resultaten zijn goed. In de poelen leven vele kikkers en salamanders. Op de hogere stukken is de levendbarende hagedis aangetroffen en op het grasland zien we regelmatig reewild. Verder is het gebied erg in trek bij roofvogels en daarom zijn op verschillende plaatsen uilen- en torenvalkenkasten geplaatst. De houtsingels zijn een verbindingsweg voor allerlei diersoorten. Omdat er flink wat besdragende struiken zijn geplant zien we veel trekvogels. En dan zijn er de vele vlinders, die zich hier goed thuis voelen.

Dan loopt u door naar de poort in het hekwerk. Hier begint een gebied dat wordt begraaasd.

6 Begrazing. De Vereniging Natuurmonumenten, Waterschap de Maaskant en de natuur- en milieuvereniging Drunen, Heusden, Vlijmen zijn in het overlaatsgebied gestart met een gezamenlijk project. Als eerste wordt de alles overwoekerende Amerikaanse vogelkers bestreden. Verder zijn een aantal kleine informatiebordjes en een groot informatiepaneel geplaatst. Dan is er deze informatieve wandelroute. En tot slot is er een begrazingsproject gerealiseerd. In het gebied wat u nu binnen gaat kunt u naast reewild ook grotere grazers tegenkomen. Het zijn runderen die tegen een stootje kunnen en daarom het hele jaar buiten blijven. De ca. 10 koeien kunnen het hele gebied doorkruisen en zullen dan hier, dan daar te zien zijn. Ze hebben hun voorkeursplaatsen, die dan ook meer begraasd zullen worden. Opvallend is dat ze overal komen. Het doel van deze extensieve begrazing is om variëteit in de vegetatie te krijgen. Bovendien blijkt dat de koeien ook de vogelkers kort houden. Dat is dus ook mooi meegenomen. De koeien zijn ongevaarlijk. Alleen van loslopende honden worden ze nerveus. Dus daarom moeten in dit natuurgebied de honden aan de lijn.

U loopt verder en na een paar honderd meter gaat u het bos in. U komt bij enkele wielen.

7 De Lange- of Nieuwe Wiel. De overlaat heeft regelmatig goed gewerkt, maar het is ook verschillende keren flink fout gegaan. In 1784 werden drie diepe kolken geslagen en ook in 1795 werd de overlaatsbedding zwaar beschadigd. Het water had hier een flink verval en bracht met regelmaat veel schade toe aan het rijshouten stortebed. Dit rijshouten stortebed was aangelegd tegen uitspoeling van de bodem. De plas met het bosgebied is een rustgebied voor veel vogels en dieren. Het gebied is niet groot en daarom vrij kwetsbaar. Het is daarom niet toegankelijk. Omdat er weinig of geen verstoring plaats vindt, leeft er de ree en de vos en broeden er verschillende soorten roofvogels. Het laatste jaar zien we steeds meer vissende aalscholvers en vanaf 1999 broedt er een kleine reigerkolonie. Ook het ijsvogeltje wordt regelmatig waargenomen.

Via het pad door het bos loopt u tegen een kanaal aan. Hier gaat u rechts.

8 Het Afwaterings- of Drongelens kanaal. In 1907 begon men met het graven van het Afwateringskanaal. In 1910 was het kanaal klaar. Het kanaal heeft een naar boven toe breder wordend profiel, zodat het grote hoeveelheden water uit de Dommel en de Aa kan afvoeren. Dit water komt bij Drongelen op de Bergsche Maas. De Bergsche Maas was gegraven in 1904. Omdat veel gronden op het kanaal konden ontwateren, was het eindelijk mogelijk om de gronden ten zuiden en ten westen van Drunen te verbeteren en was agrarische ontwikkeling mogelijk. Tegenwoordig wordt het kanaal ook gebruikt om bij droogte, water het gebied binnen te laten. Het kanaal heeft een belangrijke natuurfunctie. De biologische rijkdom is enorm. Aan de oevers en op de dijken zie je veel vogels, zoogdieren en insecten. Verder staan er bijzondere planten. Dit komt o.a. omdat het kanaal op de grens ligt van voedselarme zandgronden in het zuiden en voedselrijke kleigronden aan de noordkant. Het kanaal met zijn dijken is een belangrijke natuurverbinding in oost-west richting, waar veel planten en dieren gebruik van maken. Vooral voor warmteminnende planten en dieren is het er goed toeven omdat de taluds veel zon ontvangen en goed beschut liggen. Er komen dan ook bijzondere soorten sprinkhanen, krekels, dagvlinders en zandbijen voor.

Nu lopen we langs het kanaal tot aan de brug. Die steken we over en vervolgen onze wandeling langs de overkant van het kanaal. Op het einde gaan we naar rechts de voormalige spoorbrug over en lopen via het fietspad terug naar café de Westhoek.

9 De Spoordijk. Nu ligt op deze dijk een fietspad, maar vanaf 1890 liep hier de spoorweg Zwaluwenbosch. De trein reed hier over de doorlaatsbrug over de Baardwijkse overlaat. Deze brug had een lengte van 795 meter en telde 53 openingen. Op het einde van de Tweede Wereldoorlog hebben de Duitsers de brug vernield. Na de oorlog heeft men de brug, waar toch geen water meer onderdoor moest, vervangen door een spoordijk. Tot 1972 heeft de trein gereden, maar door de achteruitgang in de schoenenindustrie, de betere bus- en wegverbindingen werden eerst het personenvervoer en later het vrachtvervoer stilgelegd.

